

Зоя Храмченко

Херсон — це Україна

Херсонці героїчно відстоюють своє місто та Україну. Перед будівлею обласної держадміністрації у місті стоїть військова техніка РФ. Під контролем росіян перебуває залізничний вокзал та морський порт. Російські війська не пропускають до міста фури з гуманітарною допомогою. Попри це, містяни виходять на мітинги з українськими прапорами і вголос кажуть: «Херсон — це Україна!».

* * *

Вранці 24 лютого мій чоловік Андрій мав їхати з Херсона у Генічеськ — стрімити з тамтешньої сесії міської ради. Але він не встиг виїхати з міста, бо водій блаблакару передумав їхати через Херсон. Ніколи не забуду свого роздратування: що робити, як висвітлювати сесію, кому телефонувати? Поки Андрій їхав додому з автовокзалу, я увімкнула ноутбук. І саме відтоді моє життя розділилося на «до» та «після».

Дежавю: все як вісім років тому

Я народилася у Криму, у маленькому мальовничому місті Феодосія. Моя мама звідти. Тато служив в армії, тому перші півтора року мого життя ми провели у Криму. Коли тато завершив службу, ми перебрались до Херсона, але кожне літо все одно

проводили у Феодосії. Моя рідня любить жартувати, що я виросла у двох містах — Феодосії та Херсоні.

2014-й рік вже ділив моє життя на «до» та «після», але я щиро сподівалась, що це було вперше і востаннє. Коли Київ спалахнув першими смертями на Майдані, Крим саме почали захоплювати росіяни. Від самого дитинства мені були огидні російські туристи, які вважали Крим своїм і поводитися нахабно. Проте місцеві на них завжди чекали: росіяни смітили грошима. Неймовірна кількість російських військових у Криму, наявність там Чорноморського флоту Росії і традиція російських багатіїв мати нерухомість у Криму «на старість» призвели до того, що росіян на території українського півострова стало багато. І це було основою для захоплення: потужна пропаганда, вільний перегляд російських каналів, тотальне засіювання ненавистю до українців та України.

Я тоді працювала бухгалтеркою. Кожного дня на роботі й поза нею я моніорила новини, ввечері прибігала ненадовго на місцевий Майдан у Херсоні — дізнатись, що там і як, ділилася грошима та їжею з місцевими активістками, а потім бігла додому і тримала зв'язок із кримськими. Частина з них раділи, що зовсім скоро опиняться в Росії, частина шукали шляхів для виїзду.

Мої вихідні були присвячені Криму: допомога інформацією, з переїздом, багатьма іншими речами, яких я ніколи не робила і дуже сподівалася, що більше не робитиму.

Минуло вісім років — і багато подібного я бачу тепер у Херсоні. Зухвалий вхід росіян, їхня поведінка, їхнє бажання обмежити все на світі й «звільнити». Вони неприємні й страшні, озброєні до зубів. У 2014-му, коли я їхала до Армянська потягом із Херсона, вони заходили, не маючи на собі жодних розпізнавальних знаків, були обвішані зброєю, могли обшукати. Хоча ні, це не був обшук: вони просили показати, що везеш, і вибірково «облапували». Та дуже важлива відмінність ситуації

з Кримом і Херсоном полягає у тому, що в Криму росіян чекали, а у Херсоні — ні.

Херсон не змогли «взяти» одразу. Принаймні цей текст я пишу, перебуваючи десятий день у стані перманентного блокування міста. А десять днів — це точно не зразу. Але Херсон «здавали» вісім років: усі ті непокарані колаборанти та псевдопатріоти, які не зазнали жодного покарання, періодично вилазили назовні і навіть успішно будували свої мережі. Що цікаво, люди на них «велись» і «ведуться», адже, як справжні колаборанти, вони вміють привернути увагу: то створенням груп допомоги (з них потім формується група підтримки), то безкоштовними «плюшками» для людей (акції, передвиборча «гречка» тощо), то хайпом на новинах у телеграм-каналах. Що казати, коли підтримка ОПЗЖ у Херсоні та на Херсонщині традиційно міцна й потужна: вони як не виграють вибори, то фінішують, як правило, не далі другого місця. А це — блокування багатьох ініціатив (монобільшість у нас буває рідко), принципово російська мова, протистояння будь-яким формуванням для захисту Херсона тощо. І це я лише про ОПЗЖ, а подібна сила не одна. Разом вони утворюють небезпечне поєднання, яке призвело до того, що сталося в Херсоні.

Ми мовчали? Ні. Ми не боролись? Ні. Просто всі більш-менш значущі кримінальні справи проти колаборантів закривали одразу чи за терміном давності. Вони нацьковували свою групу підтримки на активістів та журналістів, які відшукували порушення й надавали розголосу. Вони били й громили. І не несли суттєвого покарання. Ніколи.

Не знаю, який день тижня:

знаю, який день війни

Перші два дні — 24 і 25 лютого — я ще розрізняла, який день тижня. Далі — вже ні. Я лише пригадую, який день війни. Наразі десятий.

Першого дня ми були шоковані тим, що відбувалось із боку Генічеська — саме звідти російські танки, мов пилосос по дитячих іграшках, пройшли контрольними пунктами в'їзду-виїзду з Кримом. Так, ті самі КПВВ, де пафосно відкривали цнапи. Замість того, щоб зміцнювати армію. Цього дня ми точно збагнули, що це не проста провокація — це повномасштабне вторгнення.

Дуже швидко вслід за гусеничною технікою з боку Криму підтягнулися «Гради». За лічені години все це опинилося в Новій Каховці — тому самому містечку, звідки росіяни хочуть отримати воду до Криму. Далі — Олешки й підхід до Херсону.

В Херсоні у перші дні обстріляли з «Градів» околицю — Антонівку. Люди ховалися хто де міг. Це район переважно приватного сектору. Почалася боротьба за міст, який ми називаємо Антонівським: той самий, що через Дніпро й Олешки веде до Криму. 25 лютого міст прорвали і частина росіян змогла потрапити в Херсон. Міст обороняли герої ЗСУ з Миколаєва та місцева херсонська Тероборона.

Того ж дня волонтери розмістились у Херсонській міській раді та почали збирати допомогу: відчувалося, що це не на два дні. Волонтерів було багато, а в крамницях уже спустошували прилавки. Ми з чоловіком зайшли до міської ради, прогулюючись містом, — тоді ще можна було, хоча гнітюча тиша, розбавлена вибухами і періодичними сиренами, вбивала. Ми зайшли до приміщення ради — там кипіла волонтерська робота. Ми допомогли перенести кілька ящиків. Аж раптом побачили двох молодиків у формі оливкового кольору без розпізнавальних знаків. Один — з автоматом, інший — з гранатометом. Той, що з автоматом, побіг на другий поверх (його там чемно зупинила охорона). Чоловік із гранатометом почав гучно кричати щось на кшталт: «Давайте! Бегом! Город сдали! Срочно! Нужно в Чернобаевку! Там есть оружие! Ваших никого нет!» Хто «наші» і хто це був, так ніхто й не зрозумів. Хоча ми, звісно, здогадуємось, хто в Херсоні може говорити винятково російською.

Волонтери були чарівні. Вони чемно оточили непроханого гостя й почали дуже ввічливо питати, хто він, де документи, «Слава Україні!». На жодне з питань і фраз він не відповів. Української не розумів. Обидвох так само чемно видворили з міської ради. Провокатори-диверсанти і далі кричали завчені фрази, але вже подалі від ради. Жоден телефон жодної служби, яка могла б приїхати на порятунок, не працював.

Двоє чоловіків сіли в авто з білою стрічкою. Такі самі авто 25 лютого почали з'являтися у різних частинах міста: цивільні легкові авто, переважно з «рідними» херсонськими номерами або українськими номерами з інших областей, але за кермом та в салоні — росіяни, явно не херсонці, бо не орієнтувались у місті і пересувались центральними вулицями, роздивляючись вказівники.

Далі час, принаймні для мене, вже пішов на облік днів війни, а не буднів чи вихідних. Магазины й далі пустіли. Цікавий нюанс: люди не вигрібали в супермаркетах алкоголю. Це для мене був приємний контраст із Кримом: там алкоголь розходився в моменти тривоги приблизно так само, як і крупа.

Херсонці почали об'єднуватися у волонтерські групи. Почали миритися ті, хто були у тривалих конфліктах. Війна багатьох об'єднала, але багатьох і роз'єднала назавжди. Це нормально. Мабуть.

Почалися обстріли на околицях Херсона. Першою постраждала Антонівка, за нею — прилеглі Зеленівка та Наддніпрянське. За ними — інші околиці міста: мікрорайони Шуменський і Таврійський. І досі ми не знаємо, що саме сталося у парку на Шуменському, коли росіяни вбили майже беззбройних містян з місцевої Тероборони. Тіла не опізнані, їх поховали на міському кладовищі. Є інформація про багатьох загиблих мирних жителів, але хто це — ми й досі не знаємо. Десятий день війни.

Херсонці почали звикати до бомбосховищ. А головне — ми допомагаємо одне одному. В умовах війни не так і просто

викликати комунальну службу, хоч вони працюють. Росіяни почали ставити свої блокпости, а це значно ускладнило обслуговування мирного населення.

Росіяни стріляли по мирних. Спочатку — обстріл будинків, потім — просто мирних мешканців. Хтось пересувався автівкою разом з родиною — обстріляли. Когось убили хаотичним пострілом з автомата. Вони тут ходили та їздили житловими мікрорайонами і хаотично стріляли: могли в будинок, могли в людей.

Ми швидко дізналися, що таке комендантська година, патрулювання міста й систематичні хованки. Нарешті познайомились із сусідами, хто не був знайомий. Ресторатори готували для херсонців, в магазинах намагалися збути продукцію, аби вона не псувалась чи не дісталася мародерам. Так, у перші дні війни деякі магазини нахабніли із цінами — це швидко припинилось, адже війна триває і товару слід позбутись, інакше він зіпсується. Тож ціни або збивали, або просто роздавали товар людям.

Російські мародери — це окрема тема. Стріляти росіяни в Херсоні почали одразу, наступний крок — мародерство. Вони нещадно грабували продуктові крамнички, згодом пішли в хід магазини електроніки, далі — все, що траплялось під руку. Не гребували нічим. Щоправда, в кількох магазинчиках їх відправляли за напрямком російського корабля. Пишаюся херсонцями!

Росіяни мінували все, що вважали за потрібне. Про міни повідомляли власники крамничок. За нашими спостереженнями, це були ті крамнички, де росіяни намагалися щось купити або не змогли потрапити вдень. Спочатку з танка вистрілили залпом у будівлю сбу — там сталася пожежа. Потім з'явилося повідомлення про замінування цієї будівлі та будівлі поліції неподалік. Згодом херсонці побачили розтяжки у різних районах міста, зокрема — навколо будівлі херсонської філії Суспільного телебачення. Будівлю росіяни захопили на початку березня. До речі, вже кілька днів у Херсоні — російське телебачення, проте діджиталізація зробила свою справу: його мало хто дивиться.

Найважче, мабуть, у цьому всьому, окрім самої війни, — колаборанти, яких ми знаємо. За вісім років вони так і не були покарані, тому вільно пересуваються містом, погрожують проукраїнським активістам і журналістам. Та й навіть звичайним проукраїнським херсонцям. Шалений потік дезінформації, яку подають як інсайт або термінову інформацію, вже призвів до того, що до людей не виїхала пожежка: вогнеборці, чию машину обстріляли росіяни зранку, прочитали в одному з телеграм-каналів, що черговий виклик — це фейк, і не виїхали.

Херсонці неймовірно: виставу росіянам зірвали

Тривожні повідомлення про обстріли мирного населення росіянами змушували херсонців сидіти вдома та в укриттях. Це ж рекомендувала і далі рекомендує міська влада — вона на місці. Але терпець херсонців урвався 4 березня, коли росіяни намагалися влаштувати тут виставу з роздачею «гуманітарної допомоги» (місто заблоковане з усіх боків, тому українське постачання не здійснюється). До речі, операторів для фільмування і подальшого монтажу цієї вистави збирав херсонець: іще одна замальовка до колаборантів — їх у нас багато. Для масовки навезли «своїх». У результаті «свої» чомусь не вийшли, а на площі Свободи, куди привезли «гумконвой», опинилися херсонці з прапорами України. Виставу росіянам зірвали. Причому зривав не хто-небудь, а головний режисер херсонського театру Сергій Павлюк. Північним сусідам довелося монтувати відео про те, що Херсон хоче до Росії, якимось самотужки з використанням найнятих акторів, серед яких був навіть російськомовний хлопчик.

Наступного дня херсонці вийшли на площу Свободи кількатисячним мітингом. Різні джерела повідомляють про 6-7 тисяч людей. Втім, хіба важливо — шість чи сім?! Головне, що тисячі! Люди не боялися виходити з прапорами й розповідати

загарбникам, що про них думають, хоча ті робили «попереджувальні» постріли у повітря. Ані відсутність зв'язку, ані страх перед озброєними до зубів орками (це найпристойніше слово, яким у Херсоні зараз називають росіян) не спинили херсонців: вони кілька годин мітингували головними вулицями міста.

А насамкінець, коли росіяни почали рухатись у бік виїзду, один зі сміливців стрибнув на БТР і проїхався на ньому з українським прапором у руках. Скільки відчаю і сміливості в серці цього героя та інших херсонців, які не злякались, сказати важко.

Втім, ми не розслабляємось, бо знаємо, що чергові провокації — будуть. Росіяни інакше не вмюють: вони брехливі та безкімнечно агресивні провокатори. І у них є провідники інформації та їхніх жажливих дій на Херсонщині. У нас іще багато роботи. І попереду — 11-й день війни.

